

**ИСПИТИВАЊЕ ОДНОСА СТРУЧЊАКА У РАЗЛИЧИТИМ СИСТЕМИМА
ПРЕМА ПОЧИНИОЦИМА НАСИЉА У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА,
КАО ПРЕДУСЛОВ УСПОСТАВЉАЊА УСЛУГЕ ТРЕТМАНА
ПОЧИНИЛАЦА НАСИЉА**

Аутори:

Гордана М. Петронијевић, дипломирани социјални радник, породични
терапеут и специјалиста за медијацију, Центар за социјални рад
"Солидарност" Крагујевац, Саветовалиште за брак и породицу,
Првослава Стојановић број 8. Крагујевац

Сандра А. Јовановић, психолог, Центар за социјални рад
"Солидарност" Крагујевац, Саветовалиште за брак и породицу,
Првослава Стојановић број 8. Крагујевац

ИСПИТИВАЊЕ ОДНОСА СТРУЧЊАКА У РАЗЛИЧИТИМ СИСТЕМИМА ПРЕМА ПОЧИНИОЦИМА НАСИЉА У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА, КАО ПРЕДУСЛОВ УСПОСТАВЉАЊА УСЛУГЕ ТРЕТМАНА ПОЧИНИЛАЦА НАСИЉА

Сажетак

Третман починилаца насиља у партнерским односима је нова услуга у социјалној заштити, намењена заустављању и спречавању насиља. Циљ овог истраживања је испитивање односа стручњака из свих релевантних система према починиоцима насиља, како би се препознале снаге и евентуалне тешкоће у имплементацији третмана починилаца насиља као нове услуге у социјалној заштити. Третман починилаца насиља се у Крагујевцу, првој локалној средини која системски развија ову услугу, спроводи од 2010.године. Актуелно се ова услуга развија и у другим срединама. Спремност свих система који се баве насиљем у породици да подрже рад са починиоцима је нужна за ефикасну и континуирану примену третмана. Истраживањем су обухваћени професионалци из система социјалне заштите, полиције, тужилаштва, правосуђа и медија. Однос је испитиван у односу на три домена: карактеристике починилаца насиља и узроци насилног понашања, могућности и фактори промене и идентификација система подршке.

Резултати показују да су у свим системима присутни стереотипи о починиоцима насиља, као и погрешне интерпретације узрока насиља, а да су најизраженије у системима судства и полиције. Истраживање имлицира важност едукације стручњака и мулти секторског приступа у увођењу услуге третмана починилаца насиља у партнерским односима.

Кључне речи: третман починилаца насиља у партнерским односима, однос професионалаца, фактори имплементације третмана

Abstract

Treatment of perpetrators of violence in intimate relationships is a new service in social protection field, aimed at stopping and preventing violence. The aim of this study is to examine attitudes of experts from all relevant systems toward violence perpetrators, in order to identify strengths and potential difficulties in implementing batterer treatment. Batterer treatment in Kragujevac, the first local community which systematically develops this service, has been provided since 2010. This service is currently developed in other local communities. Willingness of all systems that deal with domestic violence to support the work with perpetrators is essential for effective and sustained implementation of the treatment. This research included professionals from social welfare system, police, prosecutors, courts and the media. Their attitudes are observed in relation to three dimensions: the characteristics of the perpetrators of violence and causes of violent behavior, perception of ability for violence patterns change and factors of that change, and identification of institutional support systems.

The results show that in all systems stereotypes about the batterer, as well as misinterpretation of the causes of violence are identified, and that it is most prevalent in justice system and the police. Research implicates the importance of experts education and multi sectoral approach in batterer treatment implementing and development.

Keywords: treatment of perpetrators of violence in intimate relationships, professional attitudes, factors of treatment implementation

1. ТРЕТМАН ПОЧИНИЛАЦА НАСИЉА У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

Програми за починиоце насиља у породици и партнерским односима развијају се више од тридест година у многим земљама и представљају обавезан аспект водећих међународних стратегија у борби против сексуалног и родно заснованог насиља (Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена¹, Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици-Истанбулска конвенција²).

Програми рада са починиоцима насиља у породици са једне стране имају за циљ да помогну починиоцима да промене своје ставове и понашање а са друге стране да спрече понављање насиља у породици. Посебно се мора водити рачуна о сигурности и потребама жртва и њиховим људским правима, а крајњи циљ програма је да се спречи понављање кривичног дела и успешна реинтеграција починилаца у заједници, без обзира на то да ли жртва остаје у заједници са починиоцем или не. Важна препорука је да превентивни програми за починиоце буду у блиској сарадњи са службама за помоћ и подршку жртвама породичног насиља.

Рад са починиоцима насиља у партнерским односима у Србији је први пут организован кроз пројектну активност Градског Центра за социјални рад у Београду, односно Саветовалишта за брак и породицу 2004. године³.

¹ Јелена Грујић, „Програми за починиоце насиља у породици: истраживања добрих пракси и предлога модела рада са починиоцима за Србију“, *Прилози за унапређење стратешког и правног оквира у области насиља у породици*, (ур. Весна Јарић, Данијела Ранковић), Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2010, стр. 173

² Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици МУ 12-13,
<http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2246-13Lat.pdf>

³ Јелена Грујић, „Програми за починиоце насиља у породици: истраживања добрих пракси и предлога модела рада са починиоцима за Србију“, *Прилози за унапређење стратешког и правног оквира у области насиља у породици*, (ур. Весна Јарић, Данијела Ранковић), Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2010, стр. 187

У Саветовалишту за брак и породицу у Крагујевцу 2010. године започиње рад са починиоцима насиља у породици и партнерским односима, као резултат међусекторске сарадње институција и развијања Протокола о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици (2008.) и од тада се континуирано реализује до данас.

На националном нивоу рад са починиоцима насиља почиње да реализује кроз пројекат Управе за родну равноправност „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља” 2011. године у Саветовалиштима у Београду, Нишу и Крагујевцу кроз пројектну активност “Третман починилаца насиља у партнерским односима”.

Правни основ за спровођење третмана починилаца насиља у партнерским односима даје Законик о кривичном поступку Републике Србије и Закон о потврђивању Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. У Србији се третман починилаца најчешће развија на основу члана 283. Законика о кривичном поступку РС став 1 тачка 6: „Јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза: ... у тачки 6." да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања.⁴

Међународно-правни услови и обавезе развоја програма рада са починиоцима насиља постоје. Ипак, у Србији су активности усмерене на организовање третмана починилаца спорадичне, углавном пројектно засноване и самим тим тешко одрживе. Основе за развој услуге које се тичу едукације стручњака за спровођење третмана су делимично обезбеђени, акредитацијом програма обуке професионалаца/ки за третман починилаца насиља у партнерским односима у Републичком заводу за социјалну заштиту. Препреку даљем развоју представља недефинисано финансирање како од стране Министарства правде, тако и од локалне самоуправе. Законом није дефинисао ко третман спроводи, где се он спроводи и колико кошта, услед чега је неопходно иницирати доношење Правилника којим ће се та питања дефинисати.

⁴ Законик о кривичном поступку РС, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013, члан 283 став 1 тачка 6

Актуелно се третман, у оквиру пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама” - „Третман починилаца насиља у пратнерским односима као нова услуга у социјалној заштити” - развија у Крушевцу, Лесковцу, Чачку, Краљеву, Новом Саду и Суботици. У циљу унапређења третмана, стандардизовања услуге и олакшавања њеног увођења у нове средине, препознали смо као важно и испитивање односа стручњака који се баве насиљем у породици и партнерским односима према починиоцима насиља.

2. МЕТОД

2.1. Циљеви истраживања

Основни циљеви истраживања су:

- испитивање односа стручњака из система правосуђа, центара за социјални рад, полиције, НВО, медија и адвоката према починиоцима насиља,
- дефинисање препорука за увођење и развијање услуге третмана починилаца насиља у партнерским односима

2.2. Узорак

Истраживањем је обухваћено укупно 213 испитаника. Узорак чине представници свих институција и организација које су препознате као важне за имплементацију третмана починилаца, а у складу са интерсекторским приступом проблему насиља: центри за социјални рад, полиција, правосуђе, медији, адвокати и НВО које се баве насиљем. Број испитаника из невладиног сектора и адвоката је мали, тако да су они изузети из даље анализе. Анализа је вршена на узорку од 202 испитаника.

Табела бр.1. Структура узорка

	ЦСР	Полиција	Правосуђе	Медији
% у односу на укупан узорак	47.02	21.79	20.79	10.40

Представници центара за социјални рад чине највећи део узорка. Најзаступљенији су стручњаци из ЦСР у Крагујевцу и околних центара (Баточина, Лапово, Рача, Топола, Аранђеловац и Кнић), 23.76%. Истраживањем су обухваћени и стручњаци ЦСР Краљево

(12.87%) и ЦСР Чачак (10.39%). Узорак је на овај начин структуриран са циљем да се провере евентуалне разлике између средина где је услуга третмана већ развијена (Крагујевац) и локалних средина у којима се тек развија (Чачак и Краљево).

У оквиру система правосуђа испитани су стручњаци Основног јавног тужилаштва, Основног и Прекршајног суда у Крагујевцу. У оквиру система полиције испитани су представници ПУ Крагујевац и СМ Кнић.

2.3. Инструменти

За потребе истраживања креиран је упитник који се састоји из 18 ајтема, категоријалног типа. Упитник је структуриран тако да обухвата три субскеле које су процењене као значајне у односу на циљеве истраживања:

- *карактеристике починилаца насиља и узроци насилног понашања*; односи се на типичне стереотипе који су везани за починиоце насиља, као и на идентификовање типичних грешака у сагледавању узрока насиља. Неки од ајтема су: „Насилни мушкарци су ментално болесни“, „Насилници потичу из нижих друштвених слојева, необразовани су и незапослени“, „Основни проблем код насилника је што су бесни и не могу да се контролишу“...

Начин на који стручњаци сагледавају починиоце насиља и узроке њиховог понашања повезан је са начином на који ће се према њима односити у току рада и њихову процену мера које треба предузети. У односу на то ће процењивати и потребу за спровођењем третмана.

- *могућности и фактори промене*; односи се на размишљања стручњака о могућностима промене насилних образаца понашања и начина на који се те промене могу остварити (сагледавање значаја репресивних мера и мера психосоцијалне подршке). Неки од ајтема су: „Строже казне и њихово ефикасно спровођење су једино што може мотивисати насилнике да се промене“, „Насилницима је потребна нека врста психосоцијалног третмана да би направили трајну промену“...
- *идентификација система подршке*; кроз ову димензију сагледавају се ставови стручњака о томе које институције треба да се баве починиоцима насиља, односно да ли

ту улогу може имати и систем социјалне заштите. Неки од ајтема су: „Институције које треба да се баве насилницима су само полиција, тужилаштво, казнено поправне институције“, „Бављење насилницима кроз систем социјалне заштите умањује ресурсе за подршку жртвама насиља“...

3. РЕЗУЛТАТИ

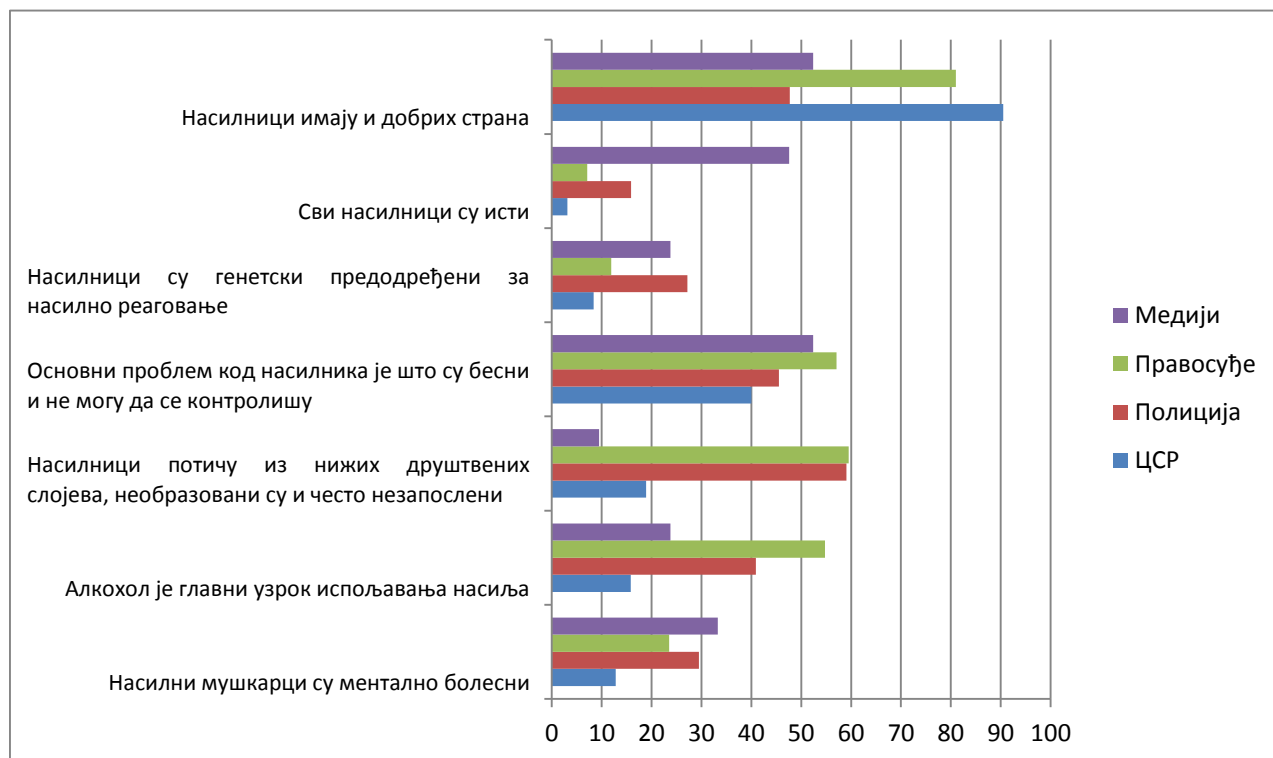
За потребе овог рада резултати у односу на представнике центара за социјални рад, неће бити приказивани посебно (Крагујевац, Краљево, Чачак), већ збирно.

3.1. Анализа субскеале „Карактеристике починилаца насиља и узроци насилног понашања“

Анализом ајтема уочава се да су у свим системима су присутна стереотипна размишљања о карактеристикама починилаца насиља и узроцима насилног понашања.

У графику су приказани неких од добијених резултата по ајтемима:

График бр.1;

Израженост стереотипних размишљања о карактеристикама починилаца насиља и узроцима насилног понашања се на већини ајтема разликује код представника различитих установа, док је у односу на неке ајтеме присутна уједначеност.

Повезивање узрока насиља са менталном болешћу најизраженије је код припадника медија (33.3%), затим полиције (29.5%) и правосуђа (23.8%), а најмање изражено, али ипак присутно код радника центара за социјални рад (12.8%).

Више од половине представника правосуђа као узрок насиља препознаје алкохол (54.8%). Ово погрешно уверење присутно је и код великог броја припадника полиције (40.9%) и скоро четвртине испитаних представника медија (23.8%). У најмањем проценту је изражено код представника ЦСР (15.8%).

Више од половине представника правосуђа (59.5%) и полиције (59.1%) не препознају да је насиље заступљено у свим друштвеним, образовним и економским слојевима друштва. Знатно мањи, али опет значајан број представника ЦСР (18.9%) размишља на овај начин. Овај стереотип је најмање изражен код представника медија (9.5%).

Погрешно уверење да је насиље повезано са немогућношћу контроле беса је у великој мери присутно код испитаника из свих система. У односу на овај ајтем одговори су најуједначенији, правосуђе 57.1%, медији 52.4%, полиција 45.5% и ЦСР 40,0%.

Генетску етиологију насиља препознаје 27.2% представника полиције, 23.8% испитаника који су запослени у медијима, 11.9% представника правосуђа и 8.4% запослених у ЦСР.

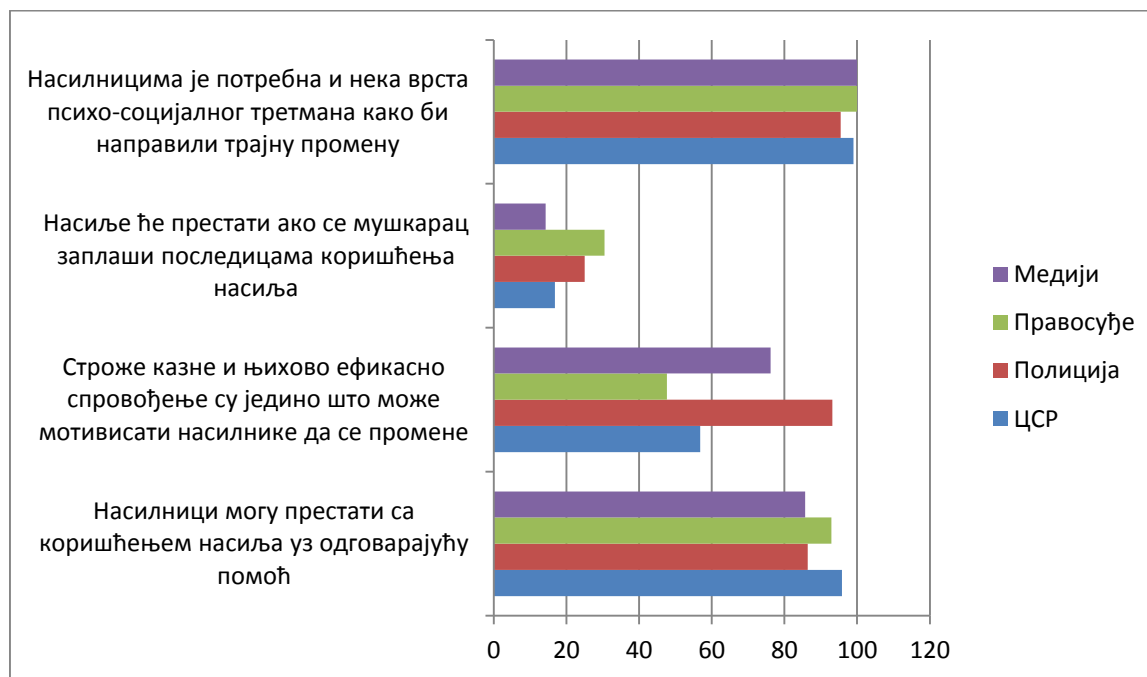
Стереотипно сагледавање починилаца насиља као хомогене категорије изражено је код готово половине представника медија (47.6%). Код испитаника из полиције ово размишљање присутно у 15.9% случајева. Представници правосуђа и ЦСР генерално сагледавају починиоце насиља као хетерогену категорију (мање од 7% одговорило потврдно на тврдњу).

Сагледавање починилаца насиља не само кроз перспективу насилног понашања најприсутније је код представника ЦСР (90.5%) и правосуђа (81.0%). Добре стране починилаца насиља препознаје 52.4% представника медија и 47.7% припадника полиције.

3.2. Анализа субскеале „ Могућности и фактори промене“

У графику су приказани неки од резултата по ајтемима на овој субскеали:

График број 2;

Могућност промене насилних образаца препознаје 95,8% испитаних радника ЦСР, 92.9% испитаника у правосуђу, 86.4% припадника полиције и 85.7% представника медија.

Истицање важности примене репресивних мера у решавању проблема насиља је најизраженије код припадника полиције (93.2%), затим медија (76.2%), ЦСР (56.8%), а најмање изражено код представника правосуђа (47.6%).

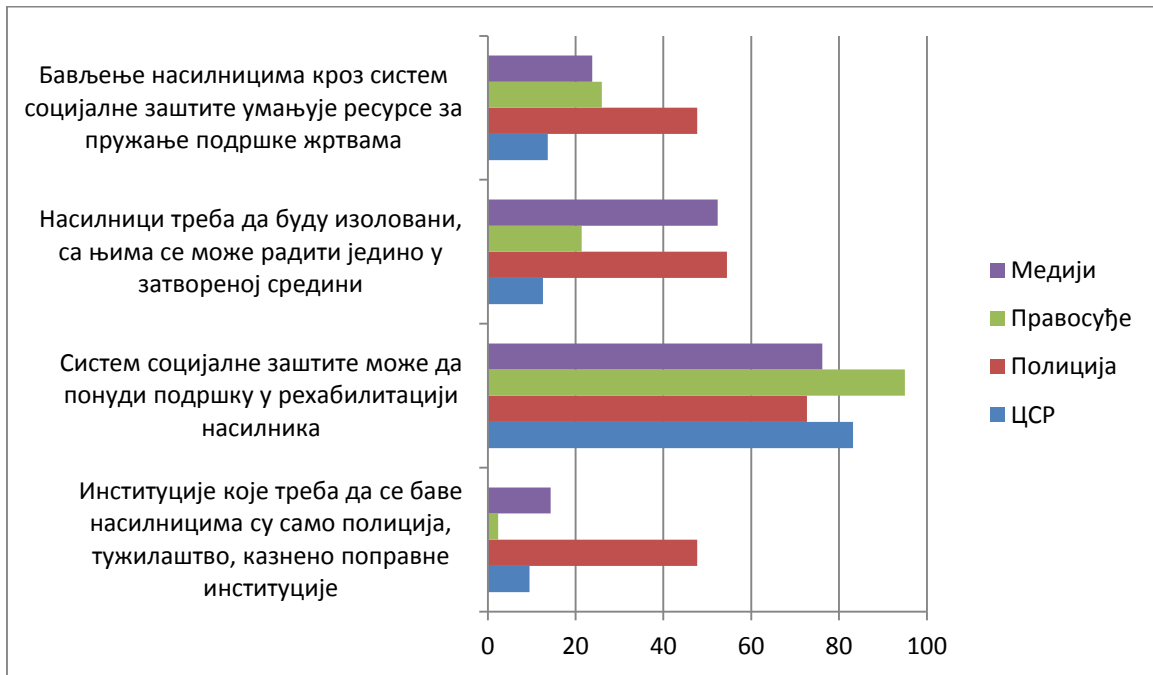
У односу на процену ефеката репресивних мера на заустављање насиља ставови свих испитаника су уједначени. Генерално мали број испитаника препознаје „заstraшивање“ као ефикасну меру, мање од 30,0%. Овај став је најзаступљенији код представника правосуђа (30.5%) и полиције (25.0%) а најмање код представника ЦСР (16.8%) и медија (14.3%).

Представници свих испитаних група препознају важност психосоцијалних програма намењених заустављању насиља, и у томе су веома уједначени (код свих прелази 95,0%).

3.3. Анализа субскеале „ Идентификација система подршке “

Неки од резултата по ајтемима приказани су у следећем графику:

График број 3;

Размишљање да су институције које треба да се баве насилницима су само полиција, тужилаштво и казнено поправне институције су најизраженије код представника полиције (47.7%), а најмање код представника правосуђа (2.38%). Овај став има 9.5% представника ЦСР.

Систем социјалне заштите, као релевантан ресурс за рехабилитацију насилника, највише препознају представници правосуђа (95,0%), мада је ово размишљање заступљено у великој мери у свим испитиваним установама (преко 70,0%).

Уверење да се са насилницима може радити једино у затвореној средини је најизраженије код припадника полиције (54.5%) и у медијима (52.4%), а најмање изражено код представника правосуђа (21.4%) и ЦСР (12.6)

Да бављење насилницима кроз систем социјалне заштите умањује ресурсе за пружање подршке жртвама, навише препознају као тачно припадници полиције (47.7%), а најмање представници ЦСР (13.7%).

4. ДИСКУСИЈА

Резултати показују да су у свим испитаним системима присутна стереотипна рамишљања о карактеристикама починилаца насиља и узроцима насиља. Разлике између институција постоје, указују на већу заступљеност стереотипних рамишљања код припадника полиције и судова. Ипак, нетачна сагледавања су присутна и код стручњака из система социјалне заштите.

Као узроци насиља најчешће се препознају ментална болест, алкохолизам и немогућност контроле беса. Сви су најизраженији код представника полиције и правосуђа, осим перцепције губитка контроле која је уједначена код представника свих институција, и као валидну је процењује скоро половина испитаника из свих група. Истраживања негирају ове претпоставке. Показано је да се само мали број починилаца насиља може сврстати у категорију особа са менталним поремећајима⁵, као и да алкохолизам није узрок насиља, иако између ова два феномена постоји повезаност⁶. Теорија беса, као једна од теорија која објашњава насиље немогућношћу контроле беса је превазиђена теорија која није нашла поткрепљење у истраживањима и пракси⁷.

⁵ Edward W. Gondolf , „MCMI-III Results for Batterer ProgramParticipants in Four Cities: Less "Pathological" Than Expected“, *Journal of family violence*, Plenum Publishing Corporation, Vol. 14, No. 1, 1999, page 1.

⁶ David Hirschel, Ira W. Hutchison, Meaghan Shaw, „The Interrelationship Between Substance Abuse and the Likelihood of Arrest, Conviction, and Re-offending in Cases of Intimate Partner Violence“, *Journal of family violence*, Springer Science, Vol. 25/2010, page 81-90.

⁷ Милена Стошић, *Трансакциона анализа и жене жртве насиља у породици*, Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2012, стр.19

Занимљиво је да и сами починиоци насиља на сличан начин објашњавају своје насиље, што се препознаје као један од механизма пројекције одговорности⁸. Резултати овог истраживања показују да је пројекција одговорности осим на личном, присутна и на друштвеном нивоу и то код стручњака који се баве феноменом насиља. Могуће је да постоји повезаност између ова два нивоа, односно да се са друштвеног рефлектује на лични. Важно је нагласити да постојање ових пројекција онемогућава постизање промене насилних образаца понашања.

Постојање описаних стереотипних сагледавања може утицати на начин на који стручњаци из својих надлежности прилазе проблему насиља, у смислу препознавања насиља, порука које упућују починиоцу и жртви насиља, као и процену казних мера или подршке на које ће их упутити. Спроведено истраживање је показало да више од половине представника полиције и правосуђа не препознаје да је насиље присутно у свим друштвеним, културним и социоекономским слојевима. Могуће је да то утиче на тешкоће у идентификовању насиља у вишим социоекономским нивоима друштва. Процена узрока је директно повезана са проценом мера и подршке на коју ће починилац насиља бити упућен. Уколико се као узрок препознаје алкохолизам, изрицањем обавезне мере лечења утицаће се на проблем прекомерног конзумирања алкохола, али не и на проблем насиља. Из тих разлога је деловање на промену идентификованих стереотипа од изузетне важности.

У контексту увођења и развоја третмана починилаца насиља у партнерским односима, промена ових стереотипних уверења је такође значајна, јер њихова присутност утиче на погрешну процену за укључивање у третман као и очекивања које релевантни актери од третмана имају. Као и за развој сваке услуге, а у контексту интерсекторске сарадње у аспекту заштите од насиља, важна је усаглашеност свих система.

У односу на природу препознатих стереотипа, као најефикаснији начин њихове промене препознаје се едукација. Подаци добијени истраживањем усмеравају и дефинисање садржаја едукације у односу на установу у којој се организује. У односу на сагледавања узрока насиља

⁸ Група аутора, ур. Јелена Секулић, Душан Малешевић, *Приручник за обуку професионалаца и професионалки за третман починилаца насиља у партнерским односима*, Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, 2012, стр.86

и карактеристика починилаца, са представницима полиције и правосуђа важно је акценат ставити на: податке који указују на распрострањеност насиља у свим друштвеним слојевима и указати на специфичности у испољавању и пријављивању насиља у односу на друштвени ниво на коме се насиље догађа; на истраживања која говоре о односу генетике, менталне болести, алкохола и насиља, односно усмерити их ка разликовању повезаности и узрочности. Едукација стручних радника ЦСР може обухватати и наведене садржаје, али је посебан акценат потребно ставити на разумевање теорије беса и податке који говоре о њеној нерелевантности за разумевање феномена насиља.

Препорука је да се едукација стручњака у системима социјалне заштите, полиције и правосуђа спроводи као једна од обавезних активности током имплементације услуге третмана починилаца насиља у новим срединама, јер значајно утиче на успостављање ове услуге. У срединама у којима је ова услуга већ успостављена, повремена едукација је важан предуслов њеног даљег развоја.

Истраживањем су испитивани и ставови стручњака у односу на могућност промене насилних образаца понашања и факторима које препознају као агенсе те промене. У овим ставовима представници правосуђа, полиције, ЦСР и медија су генерално усаглашени. Резултати показују да стручњаци у великој мери препознају могућност промене насилних образаца понашања уз одговарајућу помоћ, највише 15% испитаника то доводи у сумњу. Ово се може сагледати као поверење у могућност промене, обзиром на то да је насиље научено понашање, али и као склоност представника свих система ка идеализацији и прецењивању реалних могућности за променом.

У контексту примене психосоцијалног третмана описани ставови можда могу водити ка нереалним очекивањима од самог третмана, поготово у односу на резултат који показује да преко 95% испитаника из свих група препознаје психосоцијални третман као потребан за постизање промене. Искуства земаља која реализују третман починилаца насиља показују да се њихова успешност процењује између 50% и 80%.⁹ Слична искуства су препозната и у нашој

⁹ Пол Кристијан Молин, Пјер Ејстејн Стејнсвог, „Третман починилаца насиља у породици и разумевање феномена“, *О починиоцима насиља у породици и партнерским односима* (ур. Снежана Лакићевић), Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа

земљи¹⁰. Истраживања показују да је промена насилних образаца понашања могућа, да психосоцијални третман може водити до те промене, али и да се та промена не дешава код свих починилаца.

Резултати добијени овим истраживањем, у односу на карактеристике испитаног узорка, говоре пре свега о размишљањима стручњака у Крагујевцу, односно оних који су у надлежности правосудних и полицијских органа у Крагујевцу. Обзиром да се психосоцијални третман овде системски развија од 2010. године, односно да је интерсекторска сарадња у његовом спровођењу делимично успостављена и стручњаци делимично информисани, могуће је да би у другим локалним срединама резултати били другачији.

Занимљиво је да велики број стручњака у свим испитаним системима препознаје значај и репресивних мера за промену насилних образаца понашања (најмање око 50%), при чему представници полиције имају највеће поверење у казне и њихово ефикасно спровођење, а представници правосуђа најмање. Могуће је да је то повезано са позицијом представника правосуђа, која им омогућава увид у рецидив у односу на кривично дело насиља у породици, односно ефикасност примењених мера.

Резултати свакако говоре у прилог отворености система социјалне заштите, правосуђа и полиције ка успостављању и развоју услуге психосоцијалног третмана починилаца насиља у партнерским односима. Истовремено испитаници наглашавају и важност ефикасне и доследне примене казних мера и као и повећања казни. Овакви ставови се подударaju са основном сврхом психосоцијалног третмана, која га дефинише као услугу којом се проширује друштвени спектар одговора на насиље. Он не треба бити замена за казну, већ допуна свих

за родну равноправност, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, 2011, стр.37

¹⁰ Гордана Петронијевић, Сандра Јовановић, „Искуство у примени третмана починилаца насиља у партнерским односима“, *Породица у лавиринту породичног насиља*, (приредили: проф.др Момира Костић, доц.др Дарко Димовски), Правни факултет Универзитета у Нишу, Центар за социјални рад „Свети Сава“, Ниш, 2013, стр.171

постојећих мера које у односу на заустављање насиља постоје, намењен одређеним починиоцима насиља, у тачно дефинисаним условима.¹¹

Поред тога, резултати нам указују и на важност спровођења активности на изградњи реалних очекивања од третмана и могућностима промене насилних образаца понашања. Једна од тих активности је свакако континуирана евалуација ефеката третмана починилаца и њено представљање свим релевантним актерима.

Размишљања о томе које установе треба да се баве починиоцима насиља је свакако повезано са размишљањима о узроцима насиља и начинима на које се промена постиже. Припадници полиције имају најизраженије ставове да је бављење починиоцима насиља искључиво у надлежности институција репресивног карактера. Занимљиво је да улогу система социјалне заштите у раду са починиоцима насиља највише препознају представници правосуђа, чак у већем проценту него сами стручњаци у Центрима за социјални рад.

Ова тенденција је вероватно повезана са недовољном дефинисаношћу начина на који се услуга третмана починилаца насиља у партнерским односима спроводи. Досадашња искуства у реализацији третмана су одређена и неким локалним специфичностима, али у свим срединама за сада подразумева додавање јоше једне активности на све остале надлежности ЦСР, без континуиране и дефинисане финансијске подршке. У том контексту важно би било донети Правилник о месту и начину спровођења психосоцијалног третмана починилаца насиља у партнерским односима.

¹¹ Група аутора, ур. Јелена Секулић, Душан Малешевић, *Приручник за обуку професионалаца и професионалки за третман починилаца насиља у партнерским односима*, Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, 2012, стр.7

Литература

- Gondolf W. Edward, „MCMII-III Results for Batterer Program Participants in Four Cities: Less Pathological Than Expected“, *Journal of family violence*, Plenum Publishing Corporation, Vol. 14, No. 1, 1999.
- Грујић Јелена, „Програми за починиоце насиља у породици: истраживања добрих пракси и предлога модела рада са починиоцима за Србију“, *Прилози за унапређење стратешког и правног оквира у области насиља у породици*, (ур. Весна Јарић, Данијела Ранковић), Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2010.
- Група аутора, ур. Секулић Ј., Малешевић Д., *Приручник за обуку професионалаца и професионалки за третман починилаца насиља у партнерским односима*, Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, 2012.
- Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе и спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, МУ 12-13,
<http://www.parliament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2246-13Lat.pdf>
- Молин, П. Кристијан, Стејнсвог, П. Ејстејн, „Третман починилаца насиља у породици и разумевање феномена“, *О починиоцима насиља у породици и партнерским односима* (уредница: Снежана Лакићевић), Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, 2011.
- Петронијевић Гордана, Јовановић Сандра, „Искуство у примени третмана починилаца насиља у партнерским односима“, *Породица у лавиринту породичног насиља*, (приредили: проф. др Момира Костић, доц. др Дарко Димовски), Правни факултет Универзитета у Нишу, Центар за социјални рад „Свети Сава“, Ниш, 2013
- Стошић, Милена: *Трансакциона анализа и жене жртве насиља у породици*: Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља, Управа за родну равноправност, Министарство рада и социјалне политике, Београд, 2012
- Hirschel D., Hutchison I.W., Shaw M., „The Interrelationship Between Substance Abuse and the Likelihood of Arrest, Conviction, and Re-offending in Cases of Intimate Partner Violence“, *Journal of family violence*, Springer Science, Vol. 25, 2010